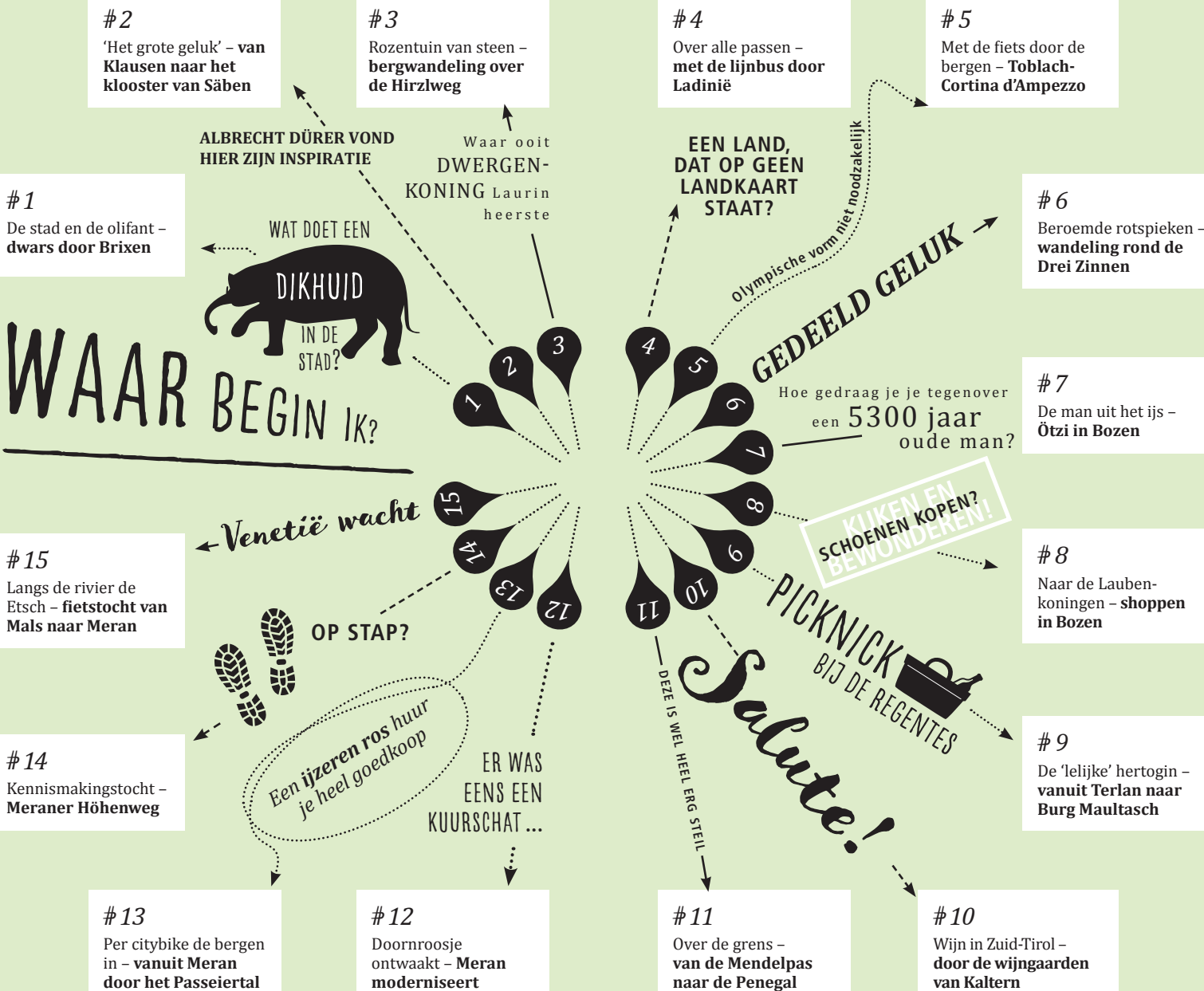

Het kompas van Zuid-Tirol

15 manieren om je onder te dompelen in de streek

Brixen/ Bressanone

📍 H 3/4

In Brixen begint het zuiden. Het weer is er zacht en op de zonnige hellingen groeien de eerste wijnranken. Waar het dal van de Eisack zich heeft verbreed tot het Bekken van Brixen, strekt de levendige stad zich uit langs de westelijke oever van de rivier. Inmiddels heeft de oude bisschopsstad een geschiedenis van meer dan elf eeuwen. Misschien is dat de reden dat Brixen, dat tegenwoordig bijna 22.000 inwoners telt, zich ontwikkelde tot de grootste stad en de hoofdstad van het Eisacktal.

BEZIENSWAARDIGHEDEN

De stad van de clerus

Brixen bestaat uit twee delen. In 901 werd Brixen een bisschopsstad en sindsdien is de **kerkelijke wijk** uitgegroeid tot een stad in een stad. De wijk rond de domkerk ligt als welvend, rustig eiland in het levendige oude centrum. Tot in de voorlaatste eeuw werd de kerkelijke wijk iedere avond afgesloten. De **dom** 1 met zijn twee machtige koepels stamt uit de 18e eeuw. Van de Ottoonse en romaanse voorgangers is vrijwel niets bewaard gebleven, met uitzondering van de indrukwekkende **kruisgang** (► blz. 20).

Aan de zuidwestzijde van de Domplatz, tegenover de Dom, pronkt het voormalige paleis van de bisschoppen, het **Fürstbischöfliche Burg** 2 (Hofburgplatz 2, hofburg.it, juni.-sept. dag. 10-18.30, rest van het jaar dag. 10-17 uur, €10). Ook dit is weer een getuige van de kerkelijke macht in Brixen. Sinds de bisschopszetel van Brixen naar Bozen werd verplaatst, herbergen de zeventig zalen van de burcht een prachtige collectie religieuze kunst vanaf de middeleeuwen tot het heden, aangevuld met een unieke verzameling kerststallen.

De stad van de burgers

De bedrijvige **Altstadt** van Brixen met zijn *Laubengängen* (arcades), cafés, restaurants, winkels en bedrijfes nodigt uit om te flaneren, te ontdekken en te shoppen. Verdwalen kun je hier nauwelijks, daarvoor is het centrum met zijn middeleeuwse grondplan te overzichtelijk. Omdat de bouwgrond binnen de stadsmuren kostbaar was, zijn de *Laubenhäuser* (arcadenhuizen) aan de straatkant smal, maar ze lopen ver naar achteren door en zijn enkele verdiepingen hoog.

ETED, SHOPPEN, SLAPEN

Overnachten

Waar ooit de kerkelijke leerlingen slapen

Jeugdherberg Kassianeum 1
Een jeugdherberg aanbevelen? Zaker, want het historische gebouw in de buurt van de Domplatz is licht, rustig en gastvrij. Het beschikt bovendien over één- en tweepersoonskamers met eigen badkamer. Een lidmaatschapskaart voor jeugdherbergen heb je in Zuid-Tirol niet nodig.

Brunogasse 2, tel. 0472 27 99 99, jugendherberge.bz | €

Vriendelijk Grauer Bär

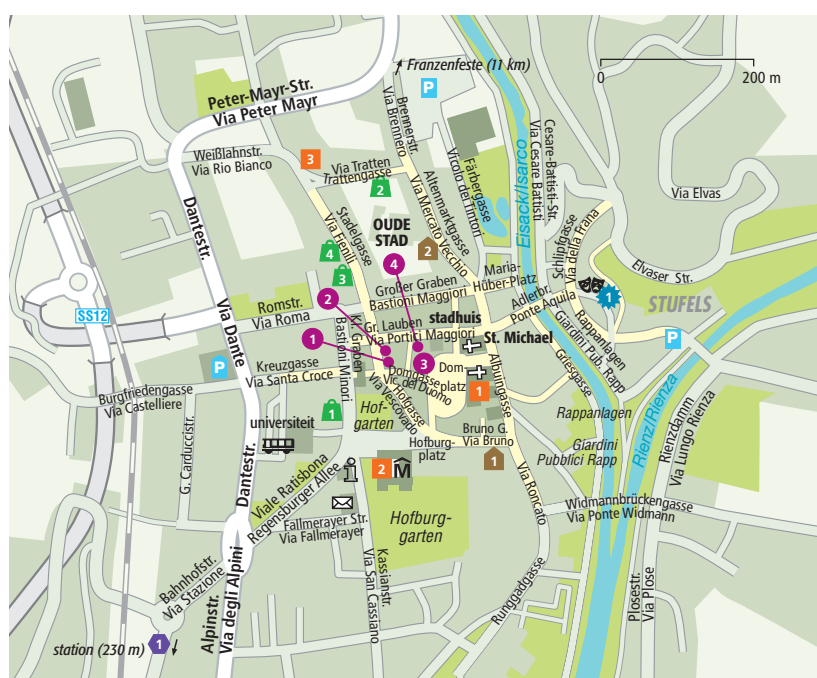
In het centrum zijn maar weinig hotels en de prijzen zijn er vrij hoog. Dit is een aangenaam driesterrenhotel met een goede prijs-kwaliteitverhouding aan de rand van het historische centrum.

Altenmarktgasse 27, tel. 0472 83 64 72, grauerbaer.it | €€

Eten en drinken

Rijk aan tradities

Brixen kent drie traditionele restaurants: **Traubenwirt** 1 (Kleine Lauben 9, tel. 0472 83 65 52, hotelbrixen.it, dag. 11.30-14.30, 18-22/23 uur, €€),

BRIXEN/BRESSANONE

Bezienswaardig

- 1 Dom
- 2 Fürstbischöfliche Burg
- 3 Hotel Elefant

Overnachten

- 1 Jeugdherberg Kassianeum
- 2 Grauer Bär

Eten en drinken

- 1 Traubenwirt
- 2 Fink
- 3 Finsterwirt
- 4 3fiori

Winkelen

- 1 Franzelli
- 2 Kauri Store
- 3 Wereldwinkel Brixen
- 4 WiaNui

Uitgaan

- 1 Dekadenz

Sport en activiteiten

- 1 Südtirol Rad

Fink 2 (Kleine Lauben 4, tel. 0472 83 53 43, fink1896.it, di.-za. 12-21 uur, hele dag warme gerechten, €€) en, sinds 1870, **Finsterwirt** 3 (Domgasse 3, tel. 0472 83 48 83, finsterwirt.com, tafreservering mogelijk voor di.-za. 11.45-14, 18.45-21 uur, in jan. drie weken gesloten, €€-€€€). Deze drie restaurants zijn zeer bekend en je eet hier gedegen en goed, maar ze zijn niet heel goedkoop. Voor de kleine trek en wat meer avontuur kun je ook de zijstraten insiduen en op zoek gaan naar een van de vele eethuisjes.

Craft bier en focaccia

3fiori 4
Van de Große Lauben leidt een steegje door een poort naar een sfeervolle binnenplaats. Daar vallen meteen de bloemen (*fiori*) op, die ook de naam van dit etablissement verklaren. De snackkaart is beperkt, daarentegen is het aanbod aan craft bier des te groter (er wordt ook bier van de diverse microbruwerijen uit Zuid-Tirol geschonken). Op warme zomervonden staan live blues, singer-songwriters en jazz op het programma.

ETEN, SHOPPEN, SLAPEN

 Overnachten

Charme van de oude stad

Hotel Krone

Gevestigd in een drietal huizen op een rustige plek in de oude stad. In het restaurant worden traditionele Zuid-Tirolse gerechten geserveerd.

Oberragen 8, tel. 0474 41 11 08, hotelkrone-arc.com | €€

 Eten en drinken

Romantisch

Enotheque Bernardi

Het moderne restaurant, tevens vintothek, ligt direct aan de rivier de Rienz. Kleine vuurpotten op het terras aan de rivier geven de avond een romantisch tintje. De lunchkaart wisselt dagelijks, 's avonds zijn er steaks en koteletten; het uitstekende vlees stamt van de eigen, gelijknamige stadslagerij, die in de Stadtgasse 36 een winkel heeft. Verschillende mooie wijnen worden ook per glas geschonken.

Stuckstr. 6, tel. 0474 37 01 86, bernardi-karl.it, ma.-za. 9-23 uur | €€

Geëngageerd

Pinta Pichl

Dit kleine café is bij de inwoners van Bruneck een populaire ontmoetingsplek. Vanaf het terras kun je hier bij een uitstekende koffie of een aperitief – met of zonder alcohol – rustig de bedrijvigheid voor de Ragentor observeren. Voor de kleine trek zijn er taarten en broodjes. Het beheer van de Pinta Pichl is in handen van een coöperatie die zich inzet voor minder bedeelde jongeren.

Oberragen 3, ma.-vr. 8-20, za. 8-19 uur

Als vanouds

Weißes Lamm

Op de eerste verdieping van een oud herenhuis bevindt zich de herberg, die met zijn prachtige Tirolse kamers met houten lambrisering een van de oudste herbergen in Bruneck is. Er worden traditionele Zuid-Tirolse gerechten geserveerd.

Via Stuck 5, tel. 0474 41 13 50, weisselamm.it, ma.-za. 12-14, 19-23 uur; half mei-begin juni, half juni-begin juli en nov. gesl. | €€

 Winkelen

Paradijselijke Stadtgasse

De centraal gelegen Stadtgasse is een waar winkelparadijs. **Schondorf** (nr. 55a, ma.-za. 9-19 uur) heeft een enorme keuze aan Zuid-Tirolse en andere Italiaanse wijnen. In de op duurzaamheid gerichte levensmiddelenzaak **Horvat** (nr. 5a, horvat.it, ma.-vr. 8.30-13, 14.30-19, za. 8.30-13, 14.30-18 uur) zijn onder meer gedroogd fruit en noten (ook los) te koop.

Goed, puur en eerlijk

Pur Südtirol

Uitstekende regionale producten, geselecteerd volgens de slowfoodprincipes (meer informatie: ► blz. 66).

Herzog-Sigmund-Str. 4a, pursuedtirol.com, ma.-vr. 7.30-19.15, za. 7.30-14 uur

De fijnste stoffen

Textiefabriek Moessmer

Deze textiefabriek aan de rand van de stad was ooit hofleverancier voor koningen en keizers en produceert nu de fijnste (loden) stoffen voor modelabels als Prada en Armani. Het fabrieksterrein met de directeursvilla ziet er een beetje ingeslapen uit, alsof het erop wacht wakker gekust te worden. De eigen exclusieve kledingcollectie wordt in de outletwinkel verkocht. Het bedrijf sponsort ook kunst en literatuur.

Walther-von-der-Vogelweide-Str. 6 (1 km van het stadscentrum), moessmer.it, Citybus nr. 3 tot Außerragen, ma.-vr. 9-12.30, 14.30-18.30, za. 9-12.30 uur

IT.FO

 Toeristenbureau: Rathausplatz 7, tel. 0474 55 57 22, bruneck.com, ma.-vr. 9-12.30, 15-18, za. 9.30-12.30, hoogseizoen ma.-vr. gehele dag en ook za. 15-18 uur.

 Openbaar vervoer

Trein: vanaf het station van Bruneck (Europastr.) rijden treinen naar Bozen,

Als je weer eens in Zuid-Tirol of Trentino in een regionale trein van het type Flirt of Jazz zit, let dan eens op de stoelbekleding. Ze zijn overtrokken met vuurvaste loden stof die de **textiefabriek Moessmer** (► zie hiernaast) speciaal voor deze treinen heeft ontwikkeld en geproduceerd.

Brixen, Franzensfeste, Toblach, Innichen en Lienz (Oost-Tirol).

Bus: vanaf het busstation bij het treinstation rijden bussen door het hele Pustertal en naar het Gadertal en het Tauferer Ahrntal. Verder zijn er drie lijnen van de Citybus.

Gadertal/Val Badia/Badia J 3-5

Het Gadertal, dat in het Ladinisch Badia heet, is het tweede Reto-Romaanse dal in Zuid-Tirol. Het dal, plus enkele zijdalen, lopen vanuit het Pustertal zuidwaarts richting de Dolomieten. Net als in het Grödner Tal is de plaatselijke bevolking meertalig.

Bij het kleine **Zwischenwasser/Longega** (J 3) vertakt het dal zich. In het zuidoostelijk gelegen zijdal van Enneberg ligt het bergdorp **St. Vigilio/S. Vigilio/AI Plan** (J 4), al meer dan 100 jaar het toeristisch centrum van het dal. De parochiekerk stamt nog uit de tijd van voor het toerisme en is een juweeltje in rococostijl. Het zijdal van Campill klimt omhoog naar **St. Martin in Thurn/S. Martino in Badia/S. Martin de Tor** (J 4). Het achterste deel van het hoofddal wordt ook wel **Abteital** of in het Ladinisch **Alta Badia** genoemd. Hier, in een brede dalkom aan de voet

Waar kijken de twee naar? Naar de kleine Pulverturm van Bruneck, die tegenwoordig het museum MMM Biography huisvest

📍 **Toeristenbureau:** Marktplatz 8, tel. 0471 96 31 69, kaltern.com, apr.-half nov. ma.-vr. 8-13, 14-17 (juli-aug. do. tot 22), za. 9-13, 14-17 uur, half nov.-mrt. ma.-do. 8-13, 14-17, vr. 8-12 uur.

🚌 **Bus:** lijnbussen naar Bozen, Eppan en Tramin; Citybussen naar verschillende plaatsen in de gemeente, zoals de Kalterer See, het dalstation van de tandradbaan van St. Anton en naar Altenburg.

Neumarkt/Egna

🏠 F 7

Dit ontspannen kleine stadje, dat aan het eind van de 12e eeuw werd gesticht, telt iets meer dan 5000 inwoners en is vanwege het prachtige historische centrum opgenomen op de lijst van 'I borghi più belli d'Italia' (de mooiste dorpen van Italië).

Nadat de vroegere Romeinse militaire versterking en halteplaats Endidae – waarvan 'Egna', de Italiaanse naam van de plaats, is afgeleid – door een overstroming was verwoest, werd het stadje in 1189 onder de naam 'Neuer Markt' opnieuw opgebouwd. Dankzij handelsprivileges ontwikkelde de nieuwe nederzetting zich al snel tot een belangrijke markt- en overslagplaats aan de historische, doorgaande noord-zuidroute door het Etschtal. Tegenwoordig is Neumarkt de hoofdplaats van het Unterland.

Handel en wandel – een balzaal, maar niet om te dansen

Het zorgvuldig gerestaureerde centrum van Neumarkt bestaat uit niet veel meer dan de **Laubengasse** en de **Andreas-Hofer-Straße**. Hoewel Neumarkt nooit stadsrechten heeft gekregen, heeft het wel fraaie **Laubenhuisen** (huizen met overdekte gewelven) uit de 15e-17e eeuw. In tegenstelling tot de *Lauben* van Bozen en Meran wordt in de booggaleries van Neumarkt nog

maar weinig te koop aangeboden; er wordt vooral gewoond en gewerkt. Het **Ballhaus** aan het zuidelijke einde van de Andreas-Hofer-Straße (nr. 58/2) herinnert aan de rijke handelsgeschiedenis van de plaats. Anders dan je op basis van de naam misschien zou vermoeden, heeft het gebouw nooit iets met een balzaal te maken gehad. Het dankt zijn naam aan het feit dat hier ooit handelsproducten in de vorm van *Ballen* (balen) werden opgeslagen. Tegenwoordig is in het pand de gemeentebibliotheek met zijn openbare ruimtes ondergebracht en zorgt de Filmclub Capitol uit Bozen voor het culturele aanbod van het Unterland.

Gered van de vergetelheid
Museum für Alltagskultur

In de jaren 70 van de vorige eeuw begon Anna Grandi Müller met het verzamelen van gebruiksvoorwerpen die geen waarde meer hadden en bij het vuilnis belandden: bestek, meubels, speelgoed en kleding. Toen in haar huis ook onder de bedden geen plaats meer was, huurde Frau Müller eerst een garage, daarna een werkplaats voor haar oude 'rommel'. Nu worden de meer dan drieduizend verzamelde schatten uit het dagelijks leven van de vergane decennia en eeuwen liefdevol gepresenteerd in het Museum für Alltagskultur.

Andreas-Hofer-Str. 50, museum-alltagskultur.it, eerste di. na Pasen-Allerheiligen zo., di., vr. 10-12, wo.-do. 16-18 uur

🏠 **Onder de arcaden**
Andreas Hofer

Degelijk hotel in de oude kern van Neumarkt, dat in de loop der jaren is uitgebreid over vier historische Laubenhuisen in het centrum.

Straße der Alten Gründungen 21-23 (ingang voor voetgangers in de Andreas-Hofer-Str.), tel. 0471 81 26 53, hotelandreashofer.com | €€

📍 **En nog een Laubenhuis**
Johnson & Dipoli

Toen elders nog wijn uit tweeliterflessen werd geschonken, ging Vincenzo

Degasperi al voor kwaliteit. Het terras van dit kleine toprestaurant onder de kenmerkende arcaden is een prima plek voor een kop koffie of een glas wijn. Voor het eten moet je reserveren. Andreas-Hofer-Str. 3, tel. 0471 82 03 23, johnson-dipoli.it, dag. 10-1.30 uur | €€

📍 **Gelato al Limon**
Arlecchino

Dat Paolo Conte in deze ijssalon citroenijs at en toen de inspiratie kreeg voor zijn beroemde lied *Gelato al limon*, is onwaarschijnlijk. Maar lekker is het wel. De *gelateria* tegenover het raadhuis verkoopt misschien wel het beste ijs van het Unterland.

Rathausring 20, di.-zo. 7-21.30 uur

📍 **Toeristenbureau Castelfeder:**
Auer (🏠 F 6, 4 km), Hauptplatz 5, tel. 0471 81 02 31, castelfeder.info, Pasen-okt. ma.-vr. 8.30-12.30, 14-18 uur.

📍 **Openbaar vervoer**

Trein: op station Neumarkt-Tramin stoppen de regionale treinen van/naar Bozen, Brixen, Salurn, Trento en Verona.
Bus: lijnbussen naar Auer, Bozen en Salurn, naar het Überetsch, via Aldein naar Maria Weißenstein, en van Auer naar Cavalese.

IN DE OMGEVING

Ruïne met glijbaan

Het **ruïneveld van Castelfeder** (🏠 F 6/7) is misschien wel de raadselachtigste plek van Zuid-Tirol. Op de zongebakerde rotsige heuvel van Castelfeder nabij Auer zijn resten te vinden van prehistorische nederzettingen, versterkingen uit de late oudheid, vroegmiddeleeuwse vestingwallen en een romaanse kapel. Raetiërs, Romeinen en Langobarden zouden hier hebben gebouwd. Er staat hier een grote schuine steen van porfier, helemaal glad. Volgens het volksgeloof krijgen vrouwen die op hun buik hier vanaf glijden, spoedig een kind.

Van bij de weg van Auer naar het Fleimstal, 20 min. te voet vanaf de derde haarspeldbocht, vrij toegankelijk

De Grand Canyon van de Dolomieten...

Als een open boek

Vaak wordt de **Bletterbachkloof** (🏠 F 6) met de Amerikaanse Grand Canyon vergeleken. Maar dat is te veel eer. Weliswaar is de Dolomietenkloof 8 km lang en tot 400 m diep, met de Canyon in de VS kan hij zich niet meten. Wel wacht je hier een spannend avontuur. Sinds de laatste ijstijd – circa 18.000 jaar geleden – heeft het stromende water van de Bletterbach zich steeds dieper door de aardlagen aan de voet van de Weißhorn gevretten. Het resultaat: een open boek van de aardgeschiedenis voor degenen die het kunnen lezen.

De rangers van het **GeoParc Bletterbach** kunnen dat. Trefpunt voor de excursie is het bezoekerscentrum aan het einde van de weg die vanuit Aldein omhoogvoert. Je krijgt een helm en wandelt met een ranger door de kloof, die tot de wildste van Europa behoort en is opgenomen op de Wereldnatuurerfgoedlijst van UNESCO. Tijdens de wandeling – die je ook individueel kunt maken – krijg je een inktijke in het binnenste van het gebergte.

Bij Aldein (🏠 F 6, 26 km ten noordoosten van Neumarkt), bus vanaf Neumarkt met overstappen in Aldein (🏠 F 6), bezoekerscentrum met expositie: Lerch 40, Aldein, tel. 0471 88 69 46, bletterbach.info, mei-okt. dag. 9.30-18 uur, €7, rondleiding en excursie met gids (ca. 3,5 uur): dag. 10.30 uur, aanmelding minimaal één dag van tevoren, €14 (veiligheidshelm en entree inbegrepen)